

Tisztelt Pályázó!

A Harmatlegelővel – így nevezték a Csallóközben a Tejút – és a csillagképekkel kapcsolatos mesék és mondák gyűjtését etnográfusok, csillagászok és több lelkes magyar ember már több mint 150 éve végzi, kutatja. Munkájuk gyümölcse – érzésünk

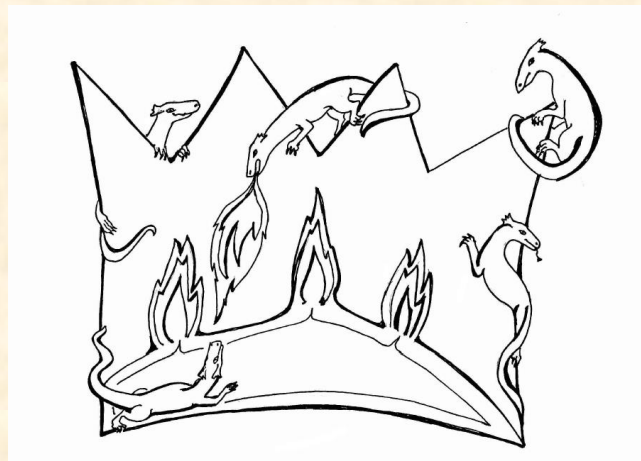

szerint - mostanra érett be. Ez lehetne a magyar csillaglegendárium, vagy, ahogy 12 éves kislányom hívja a *csillegendárium*.

A közel 30 legendához, meséhez illusztrációkat készítenek lelkes képzőművészek, amelyeket plakát formájában elképzeléseink szerint eljuttatunk minden általános iskolába,

hogy visszaterelhessük gyermekeink lelkét a magyar képzeletvilágba.

A grafikákból összeállítás alatt van egy planetáriumi előadás **Budapesten**. Ezen planetáriumi műsor lírai és zenei elemeket is tartalmaz majd terveink szerint.

1. A planetáriumi műsorhoz – melynek hossza kb. 50 perc, szükség van egy olyan **sorvezetőre**, **szövegkönyvre** (ennek terjedelme kb. 24 gépelt oldal), amelyre a történetek felfűződnek. Némely csillagképnél, csak az alakzat és a név van meg, esetleg hiányzik a pontos csillagkép és a múlt homályába

veszett a történet, legenda. Ehhez kérjük az Ön talentumát, segítségét, meseírói vénáját. A fennmaradt legendák jelentős része a hétköznapi, egyszerű ember küzdelmeiről szólnak. A 30 összegyűjtött csillagkép *történetét* tartalmazó 6 oldalas leírást – ezen dokumentum végén találja.

A történeteket a zene nyelvén sokkal könnyebb befogadni, ha egy-egy meséhez dallam is tartozik, amit ugyanúgy dúdolhatnak, énekelhetnek a gyermekek, mint a felnőttek.

Ezzel kapcsolatban már folytattunk tárgyalásokat több népzenei együttesel, illetve olyan zenekarokkal, akik népzenei elemeket csempésznek a muzsikáikba.

Elvárások a 20-24 oldalas szöveggel kapcsolatban:

- alapvetően **vidám**, de nem vicceskedő stílusú, a szomorú történeteket természetesen nem kell könnyedre venni (pl. Vizimolnár legendája)
- megcélzott korosztály 10 éves, és annál idősebbek, beleértve a felnőtteket is
- ahol nincs konkrét történet, pl. Tatárdúlás, a történelmi tényekre hagyatkozva kellene rövid összefoglalót írni (Béla király, Szent Margit stb) a fenti stílusban
- ahol több történet van (pl. Tejút) ott mindegyiket ki lehet fejteni bővebben.
- Csillagászati tények beolvasztását a szövegbe nem várjuk el, de lehetséges
- Beküldési határidő: **2016.június 16.**
- Elbírálási határidő: 2016.július 17.
- A nyertes pályázó díja **75.000 Ft.**
- A pályázó(k)nak nyilatkoznia kell, hogy az elkészült mű 100%-ban saját szellemi tulajdonát képezi
- A4-es oldal 12-es betűméret 1.5 sorköz, Word documentum, vagy pdf.
- Megvalósulás esetén a planetáriumi előadáson is feltüntetjük a nyertes író(k) nevét
- A díjazásban nem részesülő alkotásokat postán visszaküldjük, illetve email postafiókból töröljük, azokat semmilyen módon nem használjuk fel.

A felhasznált irodalom listája a szöveg végén. Ezeket szükség esetén elküldöm elektronikus formában.

A javasolt sorrend (tavasz-nyár-ősz-tél), amelyben a történetek megjelenhetnek, e dokumentum végén található.

Amennyiben bármilyen szakmai (csillagászati), vagy egyéb kérdés merül fel, bátran hívjon, vagy írjon!

Tulok László

Veresegyház, 2112 Ponty u.32.

laszlo@tulok.hu

1. Göncölszekér

Göncöl személyét illetően több monda ismert. A honfoglaló nomád magyarság csillaghite szerint Göncöl egy híres csodatevő táltos, félisten, aki az emberek közt járva mindenkit meggyógyított, titkos és rejtett dolgokat ismert, beszélni tudott a fákkal és a madarakkal.

Egyszer, amikor eltört a szekere rúdja, kérlelte az embereket, hogy segítsenek, de azok rútul cserbenhagyták, senki nem segített neki. Ezért Göncöl a lovak közé csapott, és a szekéren fölrepült az égbe. Mások szerint az istenek helyezték örök emlékeztetőül az égre a Göncöl szekeret. Úgy tűnik, hogy az egyetlen magyar félisten, talán éppen a sokat emlegetett Magyarok Istene, a magyarok csillagistene, aki villámhordó szekérével a Hadak Útján, a **Tejúton dübörög** végig. Hét csillagból áll.

Kisbéres (a Göncöl rúdja melletti csillag): A Göncöl szekérbe ökör van fogva – három pár. A középső ökörnek a fülében van a Hüvelypici, onnan hujángat: Cselő, hajsz! **(Toroczka**
Wigand Ede – Öreg csillagok -1915)

2. Kisgöncöl és Sarkcsillag

Tündéraszony Palotája

Vagy,

A Göncölszekér felett ragyog, a Göncölszekérhez való hasonlatosság miatt Göncöl Másának is neveznek. Hét csillagból áll, a legfényesebb a rúdjának utolsó csillaga, a Sarkcsillag. A Kis Göncöl kisebb, mint a Nagy Göncöl, de ugyanúgy négy kereke és egy rúdja van, csak éppen a rúdja felfelé görbül, megegyezik a Kis Medve (Ursa Minor) csillagképpel. Különbéle névváltozatokban szerepel:

Kicsiszekér, Küzsdegszekér, Nagyasszony Társzekere, Nagyboldogasszony csillaga, Tündéraszony csillaga, **Tündéraszony Palotája**. Valahol ebben a csillagképben található a Szarvasnyomdoka nevű csillagcsoport is.

Sarkcsillag

Göncöl Térítőjének vagy Ég Köldökének is nevezik a Sarkcsillagot, mivel a Göncöl mintha körülötte forogna az égbolton. Az Ég Köldöke tulajdonképpen az ősmagyar „felső égnek” felelt meg, annak a helynek, amelynek minden nép igen nagy jelentőséget tulajdonított. A legtöbb északi nép „Oszlop”, „Világoszlop” elnevezést használ e csillagra. Úgy vélték, hogy az égbolt erre a hatalmas tartóoszlopra van szerelve, és a csillagokat egyenként erre erősítették. A magyar népdalokból kiderül, hogy a magyarok sok várost és falvat hívtak a „Világ Közepének” többek között Cinkotát, Kólyt, Tápét, Enyinget, Kenesét, Pécskát, Gyulát és Gyöngyöst is. Ez alapján állítottak a régi magyarok „Világoszlopot” a házaik elé, aminek tetején ott ragyogott az aranygomb, vagyis a Sarkcsillag. Lent pedig a Föld közepébe hatolt a díszes oszlop. A szokás azon a hitelven alapul, hogy a Világ tengelye a Sarkcsillagtól a Földig

képzelt függőleges tengely, vagyis a Világtengely.

A régi altáji népek szerint az ég az ember sátrának mása, ezért az ég sátrának is van kürtő nyílása, méghozzá annyi, ahány égi réteg van. Ezeken a nyílásokon (csillagkapukon) át közlekedik a sámán az egyik égi szférából a másikba. Az első kapu a Sarkcsillagnál az ég közepében van. A felállított Világoszlopoknak a népmesékben is igen fontos szerep jutott, kapcsolatban van az Élet Fájával, aminek gyümölcse minden hónapban új gyümölcsöt terem, elvezet a Lelkek Hazájába. De jósfának is tekintették, mivel rajta ül a jósmadár. A **Sarkcsillagnak** több más régi magyar elnevezése is ismert: Bába Matullája, **Boldogasszony Matullája**, Furucsillag, az Ég Középe, Világ Középe, Világoszlop, Világfa.

3.A Tejút

(Székelyföld) A legismertebb és a legszebb az ősi székely monda szerint Csaba vezér egyszer még visszatér seregével, hogy visszaszerezze az elveszett hazát, hogy megsegítse az Erdély határánál őrködni rendelt székelységet, és a fényes hadak némán vonulnak az égen fölfelé. A testvérek negyedszerre sem maradnak el.

„Mint hallgatag szellemek hosszú sorban vonulnak **a csillagos égen** végig, és leszállnak ott, hol a havasok a kék égig emelkednek. Nincs halandó, ki megállhatna a sebezhetetlenek előtt. Rémület szállja meg a tenger ellenséget s futnak minden felé. A fényes hadak ösvénye pedig, melyet jöttökben és visszatértökben taposának, eltörölhetetlen marad az égboltozaton: az ő lábaik és lovaik patkóinak nyoma az, mit derült éjfeleken, mint tejfehér szalagot látsz tündökölni a magasban s melynek azon órától hadak útja neve a székelyeknél, melyre tekintve megemlékeznek ők Csabáról és hős atyjáról, Eteléről.” (Kandra Kabos – Magyar mitológia 1897) A Hadak Útja elnevezést a külföldi szakirodalom is jól ismeri. Az ősmagyarok hit- és képzeletvilága hatalmas szeretettel és tisztelettel tekintett a milliárd csillag egybefolyó fényeként tükröződő ezüstsávra, a Tejútra. Ezen az égi úton szálltak le a magyarokhoz az istenek, hősök és tündérek is. (Lugossy József)

Vagy

(Csallóköz) Élt egyszer a Tündéerkertben egy szegény halászlegény, aki beleszeretett a vizimolnár leányába. A molnár hallani sem akart a halászlól, mivel gazdagabb kérést szánt lányának. Már éppen készültek volna a lakodalomra, amikor a halászlegénynek sikerült megszöktetnie a lányt. A menyasszony és a vőlegény rokonsága üldözőbe vette a szerelmeseket, s a lány fátyla, amely menekülés közben beleakadt egy bokorba, nyomra is vezette őket. A molnár, amikor rájuk talált, haragjában mindkettőjüket megölte. Ekkor a lányból fehér, a fiúból piros liliom lett, de a molnár azokat is leszakította. A fehér liliom tündérlánnyá változott, felszállt az égbe, ahová magával vitte árulkodó fátylát is. A piros liliom helyén pedig bővízű forrás buzdott fel. A tündérléány azóta is az égbolton úszó fátylán ereszkedik le éjjelente a forráshoz, hogy szomját oltsa. Szomorú dalát még ma is gyakran hallhatják az éjszakai halászok (Bödök Zsigmond – Harmatlegelő)

4. Sántakoldus (Nyilas) és Szépasszony (Skorpió)

Valamikor boldogan élt a Sánta Koldus, a feleségével, a Szépasszonnal. Hanem mióta felesége hűtlen lett hozzá, eltűnt a boldogság is. Sajnálja a feleségét, megy utána, de hasztalan minden sietése, mert a talyigát sem akarja elhagyni, maga után húzza, s így a terhet nem húzó Szépasszony jóval előbbre jár a talyigát húzó Sánta Koldusnál. (Kandra Kabos)

Másik történet szerint Sánta koldusnak addig hízelkedett a Szépasszony, amíg el nem adta a lovát és vett a feleségének az árán egy szép ruhát. Most a Sánta Koldusnak nincs lova, magának kell a kordét húzni, a felesége pedig táncolva megy előtte, örül, hogy van neki szép ruhája. (Kandra Kabos)

5. **Tündérek fordulója** – (Hattyú csillagképben)

A Tejúton éjjel a tündérek járnak, az ő országútjuk az, amelyen az egész Világ körül utaznak. Az út elhajlása a Vezércsillag tájékán a **Tündérek fordulója**.

6. **Tündérek tánca** (Sobieski pajzsa a görög mitológiában)

Csillagtáncuk, a Tündérek tánca, szintén az országúton látható. A sok apró, váltakozva villódzó csillag a körtáncot járó tündérsereg. Az égbolt legragyogóbb csillaga a Tündérfő. A Tündérek kútja, a Tündéresszony palotája az úttól távolabb ragyognak

7. **Tévelygő juhász**

A juhász elaludt az erdőben, s a nyáj legelészve továbbállt. Sokáig alhatott, mert mikor felugrott és kitörölte a szemét, nem látta a birkákat, szaladt az országút felé, itt találkozott a szalmát vivő Szent Péterrel, kitől birkái után kérdezősködött. Keresd meg! – volt a válasz – majd megtalálsz az országúton! És a szegény juhász most is keresi, szalad a birkák után, de mit ér, mikor a falkát utol nem érheti soha, mivel a nyája ott porzik előtte. Egyet-kettőt utol is ért már, hanem a falkája odavan, keresése nem több tévelygésnél. Így is hívja a nép: Tévelygő juhász. (Toroczkai Wigand Ede)

8. **Korcsma** (Kassziopéia), **Nyüves kutya**, **Részeg ember/A-betűs csillag** (Cepheus)

Mikor Krisztus urunk Szent Péterrel ment az országúton, találtak egy nyüves kutyát, Szent Péter befogta az orrát, és elkerülte. Krisztus urunk csak ment a rendes úton. Ahogy továbbmentek, látja Krisztus urunk, hogy egy részeg ember dülöngél az úton, káromkodik éktelenül. Krisztus urunk még messziről kitért előle, befogta a fülét is. Azóta látszik az égen az út elhajlása, amióta kitért Krisztus a részeg ember elől. Szent Péter nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze, hogy miért tért ki a részeg ember elől, miért fogta be a fülét. Krisztus urunk azt mondta: az a nyüves kutya senkit sem bánt, attól nem kell félni, de az a disznó mindenkivel kötekedik, az elől ki kell térni. A részeg ember a kocsmában mulatott. (Toroczkai Wigand Ede)

9. **Fiastyúk**

A tyúkot Szent Péter vitte fel az égre, ahol az csirkéket költött, s Krisztus Urunktól való szabadon bocsájtása óta kapar, legel az égen. *Csokorba vagyon egy csomó csillag, melynek feltűnésekor a törő' búza ruganyozik* (növekszik) - Kalotaszeg

Vagy

A tündérkedvesét kereső nő a Szélanyától ajándékba kapta a bóbítás aranytyúkot hat pittyével és általa kedveséhez jutott. Feltámad október felén napkeleten, a bika lapockáján kotlik, hét apró csillagból áll. (Toroczkai Wigand Ede)

10. **Halászcillag**, **Pálinkás asszony** (Pegazus), **Hálócillag** (Delfin és Kisló)

A halászcillag akkó látszik tisztán, mikor a halász éjjel halászni mén. Ha a kezés addig meg nem foga a halat, míg a halász csillag fön' van az égen, azután halászhat. A halászcillag után mén a Pálinkás asszony, mög a halficsér (halkereskedő). A ficsér mikor' lemén az ég aljára, visszafordú északnak, mer' mán akkó megrakodott, a' nem mén le. Valamikor voltak a

halászkok 15-en is, most csak 4 látszik. A Pálinkás asszonyt, vagy másnéven részögös asszonyt a ficsér küldte előre, hogy a halászokat jól tartsa pálinkával s így több halat kapjon, mint különben. (Néprajzi értesítő – 1914)

11. Három kaszás (Orion csillagkép) , **Sánta Kata/Árvaleány pillantása/Tündérfő** (Sirius, a Nagy Kutya csillagképben)

Három kaszás mönt a faluból kaszálni, osztán egy lány vitt utánuk ételt. A hátolsó kaszás elejtette a kaszáját, a lány behágott oszt' elvágta a lábát kétfelé. Azóta mindig látszik, hogy a három kaszás mén előre, a sántalány meg utánuk, csak úgy sántít utánuk.

Vagy

Az ebédhordó lány a Kaszásnak hordta az ebédet. Egy alkalommal elkésett az étellel, a Kaszás elunta őt várni, ledobta kaszáját és lefeküdt aludni. Kata igyekeztén a késést behozni, nagyon sietett, nem vette észre a kaszát, belelépett és lesántult. Szeretne felülni a Göncölszekérre, de mire elérné, a többi kaszás odasuhint a kaszájával. Ettől fogva Sánta Kata a neve. (Toroczkai Wigand Ede)

12. Keresztcsillag – Keresztbenéző

Öt csillagból áll, a kereszt tetején 1 hadvezető (Deneb) – ez a legfényesebb csillaga a csillagképnek, majd 3 hadnagy (koldusbot), és legalul 1 hadhajtó (Albireo). Hattyú csillagkép a görög-római mitológiában. (Bödök Zsigmond)

13. Félkenyér (Rózsáskert)

Paradicsom kertje, két szélső csillaga a paradicsomkert kapuja, a többi fa, melyek rezgését olykor hallani.

Vagy,

Koszorúcsillag 7 csillag. Az boldogságos Szűz Máriát, mikó' eljegyzte Szent József, akkó' koszorúzták mög vele, azé' híjják koszorúcsillagnak. . (Toroczkai Wigand Ede)

Vagy,

Krisztus urunk asztala arra emléköztet, mikó' Krisztus Urunk a tanítványait mögvendégölte, olyan szépen koszorúban vannak: ott látszik 12 csillag, az a 12 tanítvány, a 13.ik pedig Jézus.

14. Árvadorka szerencséje (Holló csillagképben, görög mitológiában)

Boldogasszony gondja biztatja az eladó pártásokat. (Toroczkai Wigand Ede)

15. Tatárdulás (Bereniké haja, a görög mitológiában)

Találó népi képzettársítást sejtet a megnevezés a gyászos emlékü tatárjárás alatti rombolás, dúlás történelmi valósága és a szétszórt, feldúlt csillaghalmaz látványa között. (Bödök Zsigmond)

16. Kecskék és gödölyék (Szekeres csillagkép közelében)

17. Jászol és számárkák (Rák csillagkép) két halvány csillaga **(Bödök Zsigmond)**

18. Bojtár kettőse vagy Két árva csillag (Castor és Pollux - Ikrek, görög mitológiában) – „Egy kisgyerök, meg egy kislány e' maradt az apjuktól mög az anyjuktól, siratták az apjukat, anyjukat, egymás mellett möntek mindég. Amörre möntek: vad gyümölccsel éltek, úgy élösködtek, nem adott nekik sönki sömmit: az Isten osztán magáhó' szólította őket. Ott látszanak az égön, hogy az embörök lássák, hogy az árváknak segíteni köll!” (Szöreg) **(Toroczkai Wigand Ede)**

19. Szarvasnyomdoka (Kisgöncölben)

A Tejútton vezette a szarvasünő az új hazába Hunort és Magyart. **(Toroczkai Wigand Ede)**

20. Csősz (Lant, a görög mitológiában) A nyári égbolt legfényesebb csillaga. Tündöklő, kékesfehér fényével első pillantásra kitűnik a többi csillag közül. Manapság a csillagtérképeken Vega néven tüntetik fel. Hogy miért az elnevezés? Talán tekintélyt parancsoló fénye miatt kapta ezt a tisztséget, vagy éppenséggel azért, mert késő nyáron, a termények beérésének idején (akkor van a legnagyobb szükség a csőszre) az égbolt „tetején” tartózkodik, s onnét vigyázza, őrzi a határt. **(Bödök Zsigmond)**

21. Bujdosók lámpása - Ezt a csillagot (Aldebaran, a Bika szeme) a juhászok, betyárok és pásztorok Bujdosók lámpásának hívják. „A szegénylegények Isten segíts fohászkozással pillantottak fel hozzá, mikor ötön szerzik a marhát” **(Bödök Zsigmond)**

22. Sárkány koronája (Sárkány, görög mitológiában) **(Toroczkai Wigand Ede)**

23. Sellő (Sas, a görög mitológiában) **(Toroczkai Wigand Ede)**

24. Határjáró

25. Ökörhajtó (Arcturus)

26. Leányszemű csillag (Szűz)

Leginkább gátfutóra hasonlít az a tavaszi estéken látható csillagkép, melynek Szűz az elnevezése. Legfényesebb csillaga a Spica, amely a „gátfutó” előrelelendített lábának talpánál látható. Ragyogó, fehér színű, nyugodt fényű csillag, s nem csoda, hogy a költői képzelet leányszemmel azonosította. **(Bödök Zsigmond)**

27. Kiskereszt (Szerencsecsillag) – Delfin csillagkép a görög mitológiában.

A lóra pattanó csikósnak első pillantásra kellett meglátnia. Ez az egyedüli ismert magyar szerencsecsillag. **(Bödök Zsigmond)**

28. Méhkas - (Bika csillagkép része) Bika feje

300 csillagból álló halmaz. Szélén a narancssárga színű fényes csillag, az Aldebaran. **(Toroczkai Wigand Ede)**

29. Csodaszarvas A szarvast a Cassiopeia, a Perszeusz és az Auriga (Szekeres) csillagképek hármasa alkotja. A Cassiopeia jól ismert W alakja az agancslapátnak, a Perszeusz az állat két

mellső lábának, az Auriga, pedig a hátsó részének, hátsó lábainak felel meg. Kismedve – tegzestül szögreakasztott íj. A szarvas keresztezi a Tejútát, s éppen ott ahol az eget kettéosztó csillagfolyam gázlószerűen elkeskenyedik. A Leánygyűlés hét csillagában Belár menyéinek és Dúla leányainak égi képmásait ismerhetjük fel. (Jankovics Marcell)

Irodalom:

1. *Toroczkai Wigand Ede – Öreg csillagok (1915) - Budapest*
2. *Bödők Zsigmond – Harmatlegelő (1992) – Nap Kiadó, Dunaszerdahely*
3. *Ipolyi Arnold – Magyar Mythológia (1854) – Heckenast Gusztáv, Pest*
4. *Jankovics Marcell – Ahol a madár se jár (1996)*

Égbolt állás Csillagkép magyar neve

Tavaszi	Darázsfészek
Tavaszi	Jászol és szamárkák
Tavaszi	Sarló
Tavaszi	Tatárdulás
Tavaszi	Ökörhajtó
Tavaszi	Leányszemű csillag
Tavaszi	Félkenyér
Nyári	Szépaszony legyezője
Nyári	Sántakoldus talyigája
Nyári	Szépaszony
Nyári	Sántakoldus
Nyári	Tündérek tánca
Nyári	Sellő
Nyári	Tündérek fordulója
Nyári	Keresztcsillag
Nyári	Kiskereszt
Nyári	Tévelygő juhász
Nyári	Csősz
Ősz-Téli	Mennyország kapuja
Ősz-Téli	Pálinkásaszony
Ősz-Téli	László szekere
Ősz-Téli	Bújdosók lámpása
Ősz-Téli	Fiastyúk
Ősz-Téli	Kaszáscsillag
Ősz-Téli	Árvadorka szerencséje
Ősz-Téli	Sántakata
Ősz-Téli	Két árva csillag
Cirkumpolárisak	
Tavaszi	Göncöl szekere
Tavaszi	Kisgöncöl
Ősz-Téli	Nyüveskutya
Ősz-Téli	Korcsma
Tavaszi	Bábamotollája
Ősz-Téli	Halászcsillag
Tavaszi	Kisbéres

Tavas
Tavas
Tavas
Ősz-Tél
Ősz-Tél

Sárkány koronája
Sárkány palotája
Szarvas nyomdoka
Kecskék és gödölék
Csodaszarvas